

Realismus a naturalismus

August Strindberg (1849–1912) – švédský prozaik, básník a dramatik; realismus i prvky naturalismu, v poezii novoromantismu, symbolismu a impresionismu

- **Červený pokoj** – román s autobiografickými prvky; prostředí stockholmské bohémy; věrohodný obraz morální zkaženosti
- **Syn služky** – 4dílný autobiografický román – o dětství v rozvrácené rodině

Selma Lagerlöfová (1858–1940) – švédská prozaička, nositelka Nobelovy ceny (1909)

- **Gösta Berling** – románová saga o zběhlém knězi, bouřliváku, bohémovi a básníku; cyklus romantických a snových příběhů s motivy švédské lidové slovesnosti

7. **USA** – obraz země ztvárnili většinou regionální autoři, novináři

Mark Twain [márk tvejn] (1835–1910), vl. jm. Samuel Langhorne Clemens [semjuel lenghórn klemenz] – tiskař, novinář, humoristický povídkář, romanopisec

- **Dobrodružství Toma Sawyera** [sojera] a **Dobrodružství Huckleberryho Finna** [heklberyho] – romány s dětskými postavami; vzpomínková próza (zážitky z dětství) + dobrodružná próza; kritický, humoristický a satirický pohled na soudobou Ameriku (problém lidské svobody a rovnosti); drsný humor, hořká ironie; prvky hovorového jazyka

ČESKÁ LITERATURA 2. POL. 19. STOL.

rozkvět kultury po pádu **Bachova absolutismu**

1862 otevřeno **Prozatímní divadlo** (1864 uveden k Shakespearovu výročí cyklus jeho her)

1868 položen základní kámen k stavbě **Národního divadla** (sbírky pod heslem *Národ sobě*)

1881 poprvé otevřeno (Smetanova Libuše) pak požár, nové sbírky ⇒ 1883 definitivně otevřeno opět Smetanovou Libuší architekt **Josef Zitek** (novorenesanční stavba), po požáru **Josef Schulz**; malíři **Mikoláš Aleš** (lunety má vlast), **František Ženíšek** (foyer), **Vojtěch Hynais** (opona), **Václav Brožík**, **Julius Mařák**, sochaři **Josef Václav Myslbek** (alegorie Hudby), **Bohuslav Schnirch** (múzy na atice, bronzová triga – trojspřeží nad průčelím) aj.; herci **Fr. Ferdinand Šamberk**, **Jindřich Mošna**, **Otýlie Sklenářová** aj.

I. Poezie

1. **Generace májovců** – 60. léta 19. stol.

sympatie k Máchovi (buřičství, prožitek rozporu mezi ideálem a skutečností) ⇒ **almanach Máj 1858** (sborník, ročenka), redaktor **Josef Barák**; mladá literární generace: J. Neruda, V. Hálek, A. Heyduk, R. Mayer, V. Šolc, K. Světlá, jejich vrstevníci: J. Arbes, G. Pfeleger-Moravský; ze starší generace přispěli do almanachu K. Sabina (buřič, revolucionář), B. Němcová (úsilí o realismus) a K. J. Erben (lidovost)

program:

- úsilí o rozvoj občanské demokratické společnosti, o sociální rovnost
- **lidovost a sdělnost** literatury
- **zájem o současnost**
- požadavek **pravdy** (realistické principy), požadavek **umělecké svobody**
- snaha povznést českou literaturu na **světovou úroveň** („dohánění Evropy“), spojit světovost s českostí
- rozvoj povídky a románu, v lyrice reflexivnost, blízkost písní v milostné lyrice, základy moderní rodinné poezie

Jan Neruda (1834–1891) – novinář (redaktor Národních listů), kritik (zvl. divadelní), básník, prozaik a fejetonista, dramatik *Praha, Malá Strana

a) **poezie** – 6 básnických sbírek:

- **Hřbitovní kvítí** – pesimismus, skepse (vliv národní atmosféry – Bachův absolutismus i osobní situace – chudoba a nešťastná láska), písně soucitu, sociální kritika, ironie (odlišnost od prvotiny Hálkovy)

● **Knihy veršů** – trojdílný soubor:

Kniha veršů epických – epika se sociální tematikou, zvl. **sociální balady** (např. *Dědova mísa* nebo *Před fortanou milosrdných* – starcův monolog k vnukovi – o chudobě vedoucí k bezcitnosti)

Kniha veršů lyrických a smíšených – lyrika **rodinná** – cyklus *Otci, Matiče*, a **milostná** – *Anně*; rozdílnost autorova vztahu k otci a matce (hluboce citový vztah)

Kniha veršů časových a příležitostných – verše vlastenecké a bilanční, např. *Vším jsem byl rád* – zamyšlení nad životem (zklamání i vítězství) ⇒ jasnější životní nálada – viz refrén „... a čím jsem byl, tím jsem byl rád.“

● **Písně kosmické** – o vztahu člověka a kosmu; vliv vědeckého a technického pokroku; zlidštění vesmíru, obraz jeho velikosti a nekonečnosti, víra ve schopnosti člověka a lidského rozumu (*A mluví člověk*), oslava mateřské lásky jako vesmírného principu (*Také to Slunce ohnivě*), výzva do boje proti malosti, víra v sílu národa (*Vzhůru již hlavu, národe*)

● **Balady a romance** – vrchol *lidovosti* (viz motto:

Volím slovo prosté, / chci tu báji vypravovat / z úst jak lidu roste); oba útvary osobitě záměrně přetvářeny ⇒ básně dějové nebo úvahové; opouští tradiční nadpřirozené náměty, příklon k motivům ze života (lidské vztahy), humorné nebo žertovné ladění

náměty:

- **biblické a legendární** (většina) – s humornou nebo sociální pointou; prostředí české vesnice, např. *Romance štědrovečerní*, *Balada rajská*, *Balada májová*
- **národní** – láska k lidu a české zemi (*Balada česká*), pokus o charakteristiku českého člověka a národa – paralela s vínem (*Romance o Karlu IV.*), obraz radostné nálady (*Romance o jaře 1848*)
- **tragické lidské osudy** (*Balada dětská* – smrt v podobě hravého dítěte, *Balada horská* – naivní víra dítěte, že bylinami lze zacelit Kristovy rány)
- **balady staršího typu** (*Romance helgolandská*, *Balada stará – stará* – vina a trest)
- **Prosté motivy** – intimní a přírodní lyrika; 4 oddíly (Jarní, Letní, Podzimní, Zimní) – proměny přírody paralelou k běhu lidského života, údělu člověka; tón lidové poezie
- **Zpěvy páteční** (vydány posmrtně Vrchlickým) – národní a vlastenecká lyrika; víra v slavnou budoucnost národa (báseň *Jen dál* – výzva k činům – viz refrén), sepětí básníka a národa (báseň *Láska, Moje barva červená a bílá*), forma – žaložpěvy a hymny na téma národního utrpení a odboje (tradiční motivy – láska a bolest, lev, kalich, moře = lidstvo)

b) **próza** – téma **města**: vypravěčské umění, mistrovství charakterizační a popisné

- **Povídky malostranské** – soubor 13 próz, obraz zdánlivě idylické rodné Malé Strany z dob Nerudova mládí (mezilidské vztahy, sociální rozpory, lidské tragédie), tón vážný i humorný; autobiografické prvky (*Svatováclavská mše*, *Jak to přišlo* aj.), detailní kresba typických (i podivných) postav (*Doktor Kazivět*, *Hastrman*), chudiny a žebráků (*Přivedla žebráka na mizinu*), drobných živnostníků (*Jak si pan Vorel nakouřil pěnovku*); převaha ich-formy; autor se často jako vypravěč ztotožňuje s některou postavou (Jan Hovora ve *Večerních šplechtech*, student Krumlovský ve *Figurkách*, *Václav Bavor v Týdnu v tichém domě*); forma – povídka, novela, dopis, deník, zápisník; pravdivost, bez idealizace, někdy ironie; tzv. *drobnokresba* (záběr na jednotlivé postavy)

